

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

صورت‌های انزلی

بررسی و تحلیل گهن الگو در شعر فارسی معاصر

تألیف:

دکتر صفری سلمانی نژاد مهرآبادی

سر شناسه : سلمانى نژاد مهر آبادى، صفرى، ۱۳۵۷ .
 عنوان و نام پديد آور : صورت‌هاى ازلى: بررسى تحليل كهن الگو در شعر فارسى / تأليف صفرى سلمانى نژاد مهر آبادى.
 مشخصات نشر : تهران : دانشگاه تربيت دبیر شهيد رجائى، ۱۳۸۹.
 مشخصات ظاهرى : ۲۶۶ ص.
 شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۵۱-۹۰-۰
 وضعیت فهرست نویسى : فیا
 یادداشت : کتابنامه.
 موضوع : نمونه ازلى
 موضوع : نمونه ازلى در ادبیات
 شناسه افزوده : دانشگاه تربيت دبیر شهيد رجائى
 رده بندى كنگره : ۸ ۱۳۸۹ س ابن BF۱۷۵/۵
 رده بندى ديوبى : ۱۵۵/۲۶۴
 شماره كتابشناسى ملی : ۲۲۶۲۷۵۲

دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی

عنوان : صورت‌هاى ازلى: بررسى كهن الگو در شعر فارسى

تأليف : صفرى سلمانى نژاد مهر آبادى

نوبت چاپ : اول ۱۳۹۰

انتشارات : دانشگاه تربيت دبیر شهيد رجائى

ليتوگرافى : رضا

چاپ : تاطقى

طرح جلد : دلر با جعفرى

ويراستار : زهرا سلمانى نژاد مهر آبادى

ناظر فنى : غلامرضا كارگر يان مروتى

شمارگان : ۱۰۰۰ جلد

قيمت : ۴۵۰۰ تومان

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۵۱-۹۰-۰

ISBN: 978-964-2651-90-0

كليه حقوق اين اثر براى مولف و دانشگاه تربيت دبیر شهيد رجائى محفوظ است.

نشانی: تهران، لویزان - کد پستی ۱۶۷۸۸ - صندوق پستی ۱۶۳ - ۱۶۷۸۵ - تلفن: ۲۲۹۷۰۰۶۰-۹

نمابر: ۲۲۹۷۰۰۷۰ پست الكترونيك sru@srttu.edu

فهرست مطالب

پیشگفتار

فصل اول: مقدمه

۱

۱-۱ کهن الگو چیست؟

۱

۲-۱ کهن الگو با اسطوره چه ارتباطی دارد؟

۴

۳-۱ آیا کهن الگوها و نمادها یک چیزند؟

۶

فصل دوم: رایج ترین تصاویر کهن الگویی

۹

۲-۱ آب

۹

۲-۲ درخت

۱۱

۲-۳ آنیما-آنیموس

۱۵

۲-۴ ماندالا - دایره

۲۲

۲-۵ رنگها

۲۵

۲-۵-۱ آبی

۲۷

۲-۵-۲ سبز

۲۸

۲-۵-۳ قرمز

۲۹

۲-۵-۴ سیاه

۳۱

۲-۶ اعداد

۳۲

۲-۶-۱ دو

۳۲

۲-۶-۲ سه

۳۳

۲-۶-۳ چهار

۳۴

۲-۶-۴ پنج

۳۵

۲-۶-۵ هفت

۳۶

فصل سوم: تصاویر کهن الگویی در شعر شاعران معاصر

۴۱

۳-۱ آب در شعر معاصر

۴۱

۳-۱-۱ آب در شعر نیما

۴۲

۳-۱-۲ آب در شعر سهراب

۴۴

۳-۱-۳ آب در شعر اخوان

۵۰

۵۵	۳-۱-۴ آب در شعر شفیعی کدکنی
۶۲	۳-۱-۵ آب در شعر صفارزاده
۶۷	۳-۱-۶ آب در شعر گرمارودی
۷۲	جمع‌بندی
۷۵	۳-۲-۲ درخت در شعر معاصر
۷۵	۳-۲-۱ درخت در شعر نیما
۷۷	۳-۲-۲ درخت در شعر سهراب
۸۲	۳-۱-۳ درخت در شعر اخوان
۸۶	۳-۱-۴ درخت در شعر شفیعی کدکنی
۹۲	۳-۱-۵ درخت در شعر صفارزاده
۹۷	۳-۱-۶ درخت در شعر گرمارودی
۱۰۱	جمع‌بندی
۱۰۳	۳-۳-۳ آنیما و آنیموس در شعر معاصر
۱۰۳	۳-۳-۱ آنیما در شعر نیما
۱۱۲	۳-۳-۲ آنیما در شعر سهراب
۱۲۴	۳-۳-۳ آنیما در شعر اخوان
۱۳۳	۳-۳-۴ آنیما در شعر شفیعی کدکنی
۱۴۱	۳-۳-۵ آنیما و آنیموس در شعر صفارزاده
۱۴۹	۲-۳-۶ آنیما در شعر موسوی گرمارودی
۱۵۶	جمع‌بندی
۱۵۹	۳-۴-۴ ماندالا در شعر معاصر
۱۵۹	۳-۴-۱ ماندالا در شعر نیما
۱۶۰	۳-۴-۲ ماندالا در شعر سهراب
۱۶۵	۳-۴-۳ ماندالا در شعر اخوان ثالث
۱۶۷	۳-۴-۴ ماندالا در شعر شفیعی کدکنی
۱۷۰	۳-۴-۵ ماندالا در شعر صفارزاده
۱۷۳	۳-۴-۶ ماندالا در شعر گرمارودی
۱۷۶	جمع‌بندی
۱۷۷	۳-۵ کهن‌الگوی رنگ در شعر معاصر

۱۷۷	۱-۵-۳ رنگ در شعر نیما
۱۸۴	۲-۵-۳ رنگ در شعر سهراب سپهری
۱۹۴	۳-۵-۳ کهن الگوی رنگ در شعر اخوان
۲۰۲	۴-۵-۳ رنگ در شعر شفیعی کدکنی
۲۱۱	۵-۵-۳ رنگ در شعر صفارزاده
۲۲۲	۶-۵-۳ رنگ در اشعار گرمارودی
۲۳۰	جمع‌بندی
۲۳۳	۳-۶ کهن الگوی اعداد در شعر معاصر
۲۳۳	۱-۶-۳ کهن الگوی اعداد در شعر سهراب و نیما
۲۳۵	۲-۶-۳ کهن الگوی عدد در شعر اخوان
۲۴۰	۳-۶-۳ کهن الگوی اعداد در شعر شفیعی کدکنی
۲۴۴	۴-۶-۳ کهن الگوی اعداد در شعر صفارزاده
۲۴۸	۵-۶-۳ کهن الگوی اعداد در شعر موسوی گرمارودی
۲۵۰	جمع‌بندی
۲۵۳	فهرست منابع و مآخذ

پیشگفتار

وجود دو بخش ناخودآگاه و خودآگاه در روان انسان، وی را به موجودی پیچیده تبدیل کرده است که ناشناخته های موجود در آن پایان ناپذیر است و شعر و ادبیات یکی از عرصه های شکوفایی این دو بخش در وجود انسان است.

شعر نوعی جوشش است که از درون برمی آید و اگرچه گاه با کوشش هایی نیز همراه می گردد؛ در حقیقت نمایانگر ذهن و باطن خالق آن اثر است. با نقد و تحلیل هر اثر می توان به بسیاری از نادانسته ها دست یافت و برای پاسخ گویی به نکات غامض و پیچیده اقدام کرد. منتقدان ادبی هر یک با شیوه های خاص به بررسی و تحلیل آثار شاعران و نویسندگان پرداخته اند و علاوه بر پاسخ گویی به بسیاری از سوالات موجود، راه های نوینی برای محققان بعدی گشوده اند. نقد ادبی در شاخه های مختلف خود هر روز در حال گسترش است و اگر این نقدها نبود، ادبیات ناب از سایر، بازشناخته نمی شد.

یکی از انواع نقد که امروزه توجه بیشتری را به خود جلب کرده، نقد اساطیری و کهن الگویی است. در این نقد، که در واقع یکی از شاخه های فرعی روان شناسی محسوب می شود، با تفسیر روان

شناختی، سرنخ‌های عمیق بسیاری برای حل معماهای مربوط به نمادها و درونمایه‌های یک اثر حاصل می‌گردد؛ از این رو در شعر شاعران معاصر می‌توان با این ابزار به ویژگی‌های خاصی از شعر و شخصیت آنان دست یافت که اغلب پشت نقابی از خودآگاه مستتر شده است.

این شیوه از قرن بیستم به عنوان یک مکتب فکری خاص مطرح شد و علاقمندان بسیاری را به خود جلب کرد. یونگ اولین بار مفهوم کهن‌الگو را در روان‌شناسی به کار برد و به همین دلیل گاه به جای نقد کهن‌الگویی، از عبارت نقد یونگی نیز استفاده می‌شود. کهن‌الگوها از نظر یونگ دو دسته‌اند. یا مثل مفهوم خدا و جادو مبهم هستند که تحول نیافته به شمار می‌روند و یا تحول یافته‌اند که از معروف‌ترین آنها می‌توان به نقاب، آنیما و آنیموس، سایه و خویشتن اشاره کرد.

در این اثر با توجه به اهمیت نقد کهن‌الگویی در شعر، به بررسی و تحلیل کهن‌الگوهای تحول یافته و رایج در بخش تصاویر، اعتقاد و رنگ‌ها در شعر معاصر پرداخته شده است. در این نقد، جست‌وجو و بررسی در اعماق روح درونی شاعر صورت می‌گیرد، تا آنچه را که برگرفته از روان جمعی بشری است در شعر هریک از شاعران مشخص کند.

امید است این پژوهش بتواند در حوزه نقد ادبی مورد توجه ادب‌دوستان واقع گردد. پیشاپیش از بزرگانی که در جهت رفع نواقص این اثر نکات لازم را ارائه می‌کنند، سپاسگزارم.

ص. سلمانی‌نژاد مهرآبادی